

Om mänsklighet i det omänskliga

av Bo G Hall

TITEL:

Julmatchen på västfronten.
Fotboll i Ingen mans land 1914.

FÖRFATTARE:

Pehr Thermaenius

FÖRLAG:

Atlantis

HUNDRAÅRSMINNET AV FÖRSTA världskrigets utbrott har som bekant utlöst en veritabel störsjö av nya skrifter. Vi har kunnat ta del av redogörelser för skrämmande brister i kunskap och aktivitet hos dåtidens ledande statsmän och militärer. På nytt har Schlieffenplanens för- och nackdelar belysts ur olika perspektiv. Skyttegravkrigets alla vidrigheter och absurda meningslöshet har presenterats. Om och om igen diskuteras vems ansvaret var för att det hela kunde hända och få så på alla sätt förödande konsekvenser. För de intresserade kan nog det mesta som har presenterats i tryckt form detta minnesår upplevas som gammal skåpmat. Barbra Tuchmans och Jan Olof Olssons mer än femtio år gamla klassiker om 1914 står sig helt enkelt alltjämt förbluffande väl.

Men ibland kommer ny information eller i alla fall nya vinklingar av redan kända förlopp och förhållanden. Pehr Thermaenius bok är ett exempel på just detta. Den handlar om de helt unika händelser som inträffade i juletid 1914 – alltså efter nästan fem månaders krigföring – när soldater från båda sidor vid fronten mel-

lan samhällena Houlines och Frelinghien i norra Frankrike spontant klev upp ur sina skyttegravar och hälsade på varandra; skakade hand, bjöd på cigaretter och bytte souvenirer. Redan under julnatten hade det blivit stillestånd i stridandet och så småningom kunde man höra julsånger över slagfältet. Detta var grunden till den förbrödring som senare skedde på juldagen ute i Ingenmansland och som till och med där ska ha lett till åtminstone tjugotta improviserade fotbollsmatcher mellan fienderna. Att de högre befälen blev överraskade och vidtog åtgärder för att förhindra framtida upprepningar säger sig av sig självt.

Thermaenius är frilansjournalist och har särskilt fokuserat på den bäst dokumenterade matchen; omnämnd i totalt fyra skildringar. Uppenbarligen har han ägnat ordentligt med tid och möda åt resor i de berörda områdena liksom åt djupdykningar i främst tyska, engelska, skotska och belgiska arkiv. På det aktuella stridsavsnittet stod nämligen det skotska regementet Argyll and Sutherland Highlanders från Fort George mot det 9. Kungliga Sachsiska

Infanteriregementet från Zwickau på tysk sida. Så på bokens omslag avbildas helt följdriktigt två fotbollspelare; den ene i tysk uniform med pickelhuva och den andre i kilt och mössa med svartvita rut-mönster. Stålhjälmar lär båda sidor för övrigt inte ha utrustats med förrän två år senare. Boken innehåller en del bilder från denna förbrödring men dock inte från något bollspelande.

Möjligen bör framhållas att boken känns lite väl spekulativ i så måtto att Thermanius med stora ansträngningar lyckats identifiera två män i de aktuella förbanden vilka tidigare på respektive hemmaplan hade gjort sig namn som fotbollspelare. Utan någon annan grund än just detta menar han att de båda – den sachsiske vicekorpralen Albert Schmidt samt den skotske sergeanten James ”Jimmy” Coyle – kan ha deltagit i det där bollsparkandet ute i Ingenmansland. Därefter söker han i

stora drag rekonstruera de bådaskas liv ända fram till julen 1914.

Nu upptar fotbollsmatchen bara en fjärdedel av bokens sidor; resten ägnas åt kringinformation av varierande värde och ibland onödigt upprepad. Ändå är greppet inte alls oävet eftersom det ger författaren möjligheter att redovisa vägen – emellanåt alltför detaljerad; även här borde förlagsredaktören ingripit – till den stora slakten på Västfronten för dessa två ”män ur ledet”. I själva verket är det ju personschildringarna som utgör bokens egentliga behållning eftersom de kan förväntas vara någorlunda representativa för många av de miljoner soldater som kom att drabbas av det kvalificerade helvete som första världskriget utgjorde.

Recensenten är fil dr, ledamot av KKrVA och f d kommerseråd.